

Kepeä kirja "meistä" ja "heistä"

Juha Kere

Fredrik Sjöberg: Me ja ne. Rotuopeista sukulaisuuteen. Suomentanut Maarit Tillman. Art House, 1999

Ruotsin Kuninkaallinen Tiedeakatemia julkaisee sarjaa "Ihminen ja moderni biologia", jonka alun perin vuonna 1997 ilmestyneessä teoksessa *Vi och dom* käsitellään ihmisen biologista monimuotoisuutta ja kehityshistoriaa. Kirjoittaja Fredrik Sjöberg on osallistunut Tiedeakatemiaan kokoaman asiantuntijaryhmän keskusteluihin ja koonnut niiden pohjalta tämän postikortin kokoisen, lyhyen ja helppolukuisen kirjan sisällön. Kirjoittaja itse tiivistää kirjan perusviestin seuraavasti: "Olemme erilaisia, mutta meidän pitää olla tasa-arvoisia. Niin helppoa ja vaikeaa se on."

Viesti on aivan oikea, ja ruotsalaisten tarve sen sanomiseen yleistajuisessa, virallisen asiantuntijaryhmän näkemyksiin pohjaavassa kirjasessa on jokseenkin ilmeinen. Ei ole vaikea olla muistamatta Ruotsissa viime aikoina käytyä keskustelua pakkosteriloinneista, paljon ruoditun Rotubiologisen laitoksen historiaa ja tietysti runsasta siirtolaisuutta Ruotsiin, jota sielläkään ei aina ole sulatettu ongelmitta.

Kirjanen päättyy asiantuntijaryhmän koottuihin mielipiteenilmaisuihin, joiden kolmessa viimeisessä kohdassa muistutetaan mieliin rajojen keinotekoisuus kansojen ja rotujen välillä, korostetaan tarvetta valppauteen biologiaan nojaavien eettisten, poliittisten ja sosiaalisten johtopäätösten suhteen, sekä annetaan tuki Human Genome Diversity Projectille (ihmisen geneettisiä eroja kartoittava kansainvälinen hanke).

Kirjan juonta ruvetaan kuljettamaan kertomuksella Listerlandetin heruleista, myyttisestä kansanryhmästä, joiden sanottiin polveutuvan merirosvoista ja haaksirikkoutuneista. Siinä romanttista ainesta kerrakseen – tämä osa jää kuitenkin vaille hekkua suomalaisen lukijan mielessä.

Seuraavaksi jatketaan genetiikan peruskäsitteiden esittelyyn tiivissä luvussa, joka tietysti aukeaisi paljon paremmin kuvitettuna. Tämä on nopealukuista ja virheetöntä tekstiä sellaiselle, jolla on hyvät perustiedot.

Noin puolet koko sisällöstä käsittelee ihmisen esihistoriaa. Ihmisen afrikkalainen alkuperä, Lucy ja muut Australopithecukset, hominidit, ilmastonmuutokset ja aivojen koon kasvu esitellään sinänsä helppolukuisesti. Seuraava luku alkaa Piltdownin huijauksella, joka toimii johdantona ikämääritysmenetelmien esittelylle. Ajoituksen epävarmuudet mielessä siirrytäänkin sitten Homo sapiensin leviämisreiteille ja leviämisteorioiden poluille. Päädytään Tirolin jäämieheen: kuka hän oli, mistä hän tuli?

Loppupuoli omistetaan ihmisen nykyisen monimuotoisuuden tutkimukselle. Kansan, kansanryhmän ja rodun käsitteet kyseenalaistetaan. Ihmisryhmien sisäisen vaihtelun laajuus verrattuna ryhmien välisiin eroihin selitetään perusteellisesti. Lopulta myös erityisesti suomalaisia kiinnostava aihe käsitellään otsikon "Merkilliset suomalaiset ja muut eurooppalaiset" alla. Tässä kappaleessa kuvataan pitkästi lähinnä Svante Pääbon ryhmän tekemiä havaintoja saamelaisten ja suomalaisten keskinäisistä suhteista ja oudosta kielisukulaisuudesta. Teoriat on kuvattu tarkasti, mutta Pääbo kuuluikin asiantuntijaryhmään.

Tautigeenitutkimuksen ja geeniarkeologian erojen selvittelyyn siirrytään Tristan da Cunhan surullisen kuuluisan astmatutkimushankkeen kautta. Asiantuntijaryhmä asettuu toteamaan, että Human Genome Diversity-projektissa kerätyistä näytteistä tuskin olisi tautigeenitutkimukselle mitään hyötyä, ja "geeniriistaa" kohtaan tunnetut pelot ovat siten aiheettomia. Tutkimuksen kannalta on vain harmillista, että olen itsekin kuullut eräiden hankkeen nokkamiesten perustelleen hankkeen hyödyllisyyttä tautigeenitutkimuksella – mielestäni täysin perusteettomasti. Tautigeenejä ei todellakaan löydetä tämän hankkeen näytteiden avulla.

Lopuksi palataan avauskappaleen teemaan, heruleihin. "Luultavasti meissä kaikissa asuu heruli" toistaa ruotsalaisen maidonjalostajan vitsiä.

Me ja ne on kirjoitettu hyvin yleistajuisella, paikoin naiivilla tyylillä. Virheitä ei käännökseenkään ollut pujahtanut: kieli on

myös suomeksi toimivaa ja käyttää hyväksytyä terminologiaa. Kirja soveltuu jokaisen käsiin, mutta hiemankin syvällisemmin asiaan paneutuva joutuu edelleenkin etsimään englanninkielisiä teoksia. Päällimmäinen vaikutelma kirjasta on sen tyylillinen keveys, painavasta sisällöstä huolimatta.

Syvällisempää otetta hakevaa lukijaa häiritsee kielelliseen pumpuliin kääritty vakuutteleva, lukijalaumaa paimentava tyyli. Tekstin lyhyys tietysti asettaa rajansa erilaistenn näkökulmien analysoinnille ja problematisoinnille. Yksi omista suosikeistani samaa aihepiiriä sivuten on Stephen Jay Gouldin *The mismeasure of man*. Milloinkahan se saadaan suomeksi?

Kirjoittaja on professori Helsingin yliopistossa ja Suomen genomikeskuksen johtaja.
juha.kere@helsinki.fi

